MELCHIOR WATHELET
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2016. március 17.[1]

C-567/14. sz. ügy

Genentech Inc.
kontra
Hoechst GmbH, korábban Hoechst AG,
Sanofi-Aventis Deutschland GmbH

(a cour d'appel de Paris [párizsi fellebbviteli bíróság, Franciaország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal — Választottbírósági ítélet megsemmisítése iránti kereset — Verseny — EUMSZ 101. cikk — Kartell — Szabadalmak nem kizárólagos hasznosítási szerződése — A szabadalmak megsemmisítése — Szabadalombitorlás hiánya — Hatás — Díjfizetési kötelezettség"

I – **Bevezetés**

1. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya az EUMSZ 101. cikk értelmezése. A cour d'appel de Paris (párizsi fellebbviteli bíróság) közelebbről arra a kérdésre keresi a választ, hogy ez a cikk ellentétes-e a szabadalom hasznosítására vonatkozó szerződés jogosultját terhelő, az engedély alá eső szabadalom vagy szabadalmak bitorlásának hiányától vagy megsemmisítésétől függetlenül is a szerződés felmondásáig tartó díjfizetési kötelezettséggel.

2. E kérelmet a Genentech Inc., a delaware-i (Egyesült Államok) jog szerinti társaság (a továbbiakban: Genentech) és a Hoechst GmbH, korábban Hoechst AG (a továbbiakban: Hoechst), illetve a Sanofi-Aventis Deutschland GmbH (a továbbiakban: Sanofi-Aventis) német jog szerinti társaságok közötti választottbírósági ítéletek megsemmisítése iránti kereset keretében nyújtották be.

1 — Eredeti nyelv: francia.

II – **Jogi háttér**

A – *Az uniós jog*

3. Az EUMSZ 101. cikk ekként rendelkezik:

„(1) A belső piaccal összeegyeztethetetlen és tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása, így különösen:

a) a beszerzési vagy eladási árak, illetve bármely egyéb üzleti feltétel közvetlen vagy közvetett rögzítése;

b) a termelés, az értékesítés, a műszaki fejlesztés vagy a befektetés korlátozása vagy ellenőrzése;

c) a piacok vagy a beszerzési források felosztása;

d) egyenértékű ügyletek esetén eltérő feltételek alkalmazása az üzletfelekkel szemben, ami által azok hátrányos versenyhelyzetbe kerülnek;

e) a szerződések megkötésének függővé tétele olyan kiegészítő kötelezettségeknek a másik fél részéről történő vállalásától, amelyek sem természetüknél fogva, sem a kereskedelmi szokások szerint nem tartoznak a szerződés tárgyához.

(2) Az e cikk alapján tiltott megállapodás vagy döntés semmis.

(3) Az (1) bekezdés rendelkezéseinek alkalmazásától azonban el lehet tekinteni az olyan esetekben, amikor

– vállalkozások közötti megállapodás vagy megállapodások csoportja;

– vállalkozások társulásai által hozott döntés vagy döntések csoportja;

– összehangolt magatartás vagy összehangolt magatartások csoportja

hozzájárul az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához, ugyanakkor lehetővé teszi a fogyasztók méltányos részesedését a belőle eredő előnyből anélkül, hogy:

a) az érintett vállalkozásokra olyan korlátozásokat róna, amelyek e célok eléréséhez nem nélkülözhetetlenek;

b) lehetővé tenné ezeknek a vállalkozásoknak, hogy a kérdéses áruk jelentős része tekintetében megszüntessék a versenyt.”

B – *A francia jog*

4. A polgári perrendtartás 1518. cikke a következőket tartalmazza:

„A Franciaországban meghozott nemzetközi választottbírósági ítélettel szemben csak megsemmisítés iránti kereset nyújtható be.”

5. A polgári perrendtartás 1520. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Megsemmisítés iránti kereset kizárólag akkor nyújtható be, ha

1) a választottbíróság tévesen állapította meg hatáskörét vagy hatáskörének hiányát; vagy

2) a választottbíróság összetétele ellentétes volt a szabályokkal; vagy

3) a választottbíróság a döntéshozatalkor nem tett eleget a számára kirótt feladatnak; vagy

4) megsértették a kontradiktórius eljárás elvét; vagy

5) az ítélet elismerése vagy végrehajtása a nemzetközi közrendbe ütközne."

III – **Az alapeljárás tényállása és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés**

6. 1992. augusztus 6-án a német jog szerint alapított Behringwerke AG társaság [2] (a továbbiakban: Behringwerke) az egész világra kiterjedő, nem kizárólagos hasznosítási engedélyt (a továbbiakban: hasznosítási szerződés) adott a Genentechnek a human citomegalovírus (CMVH) aktivátorának felhasználása tekintetében, amely lehetővé tette a fehérjék előállításához használt sejtszintű folyamat hatékonyságának fokozását (a továbbiakban: aktivátor). Ez a technológia az 1992. április 22-én kiadott EP 0173 177 53 sz. európai szabadalom (a továbbiakban: EP 177 szabadalom) tárgya volt, valamint két, az Egyesült Államokban 1998. december 15-én, illetve 2001. április 17-én kiadott szabadalomé (a továbbiakban: US 522 szabadalom és US 140 szabadalom). 1999. január 12-én az Európai Szabadalmi Hivatal (ESzH) megsemmisítette az EP 177 szabadalmat.

7. A hasznosítási szerződésre a német jog alkalmazandó.

8. A hasznosítási szerződés 3.1 cikkéből kiderül, hogy a Genentech az aktivátor felhasználási jogának ellenértékeként megfizetni vállalt:

– egyszeri 20 000 német márka (DEM) (hozzávetőleg 10 225 euró) összegű díjat az engedély megadásáért;

– 20 000 DEM (hozzávetőleg 10 225 euró) összegű rögzített éves díjat a kutatásokért;

– a „végtermék" [3] eladásainak összegéből 0,5%-ot úgynevezett „forgalmi" díjként (a továbbiakban: forgalmi díj).

9. A Genentech megfizette az egyszeri, valamint az éves díjat, de soha nem fizette meg a forgalmi díjat.

10. 2008. június 30-án a Hoechst és a Sanofi-Aventis kérdést intézett a Genentechhez a forgalmi díj követelését megalapozó, szabadalom alá eső anyagokat és eljárásokat alkalmazó végtermékekről.

2 — A Behringwerke ezt követően a Hoechstre ruházta át jogait. 2005 júliusa óta a Hoechst a Sanofi-Aventis leányvállalata, amely törzstőkéjének 100%-ával rendelkezik.

3 — A hasznosítási szerződésben a fogalom jelentése: „azok a kereskedelmi forgalomba hozható, engedély alá eső terméket tartalmazó áruk, amelyeket olyan formában értékesítenek, amelynek folytán azok a betegeknél terápiás céllal alkalmazhatók, illetve amelyeket diagnosztikai eljárás során használnak fel, és amelyeket nem arra szánnak, illetve nem abból a célból forgalmaznak, hogy felhasználásuk előtt új készítmény vagy kezelés alapját jelentsék, illetve hogy azokat újracsomagolják vagy újracímkézzék". E szerződés értelmében az „engedély alá eső termék" kifejezés jelentése „azok az anyagok (beleértve az élő szervezeteket is), amelyek előállítása, felhasználása vagy eladása a jelen szerződés hiányában egy vagy több le nem járt, az engedély alá eső szabadalom bitorlásával járna".

11. 2008. augusztus 27-én a Genentech értesítette a Hoechstöt és a Sanofi-Aventist, hogy a hasznosítási szerződést két hónappal későbbi hatállyal felmondja. [4]

12. Mivel úgy ítélte meg, hogy a Genentech megsértette a hasznosítási szerződést azáltal, hogy a Rituxan® [5] és más gyógyszerek előállításához használta az aktivátort a fehérjék rekombináns szintézisében, és nem fizette meg a forgalmi díjat valamennyi ilyen gyógyszer eladása után, a Hoechst és a Sanofi-Aventis a hasznosítási szerződés 11. cikkében szereplő választottbírósági kikötésnek megfelelően 2008. október 24-én választottbírósági keresetet terjesztett elő a Genentechhel szemben a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (a továbbiakban: CCI) mellett működő Nemzetközi Választottbíróság előtt, amely azt a 15900/JHN/GFG ügyszámon vette nyilvántartásba.

13. 2008. október 27-én a Hoechst és a Sanofi-Aventis az US 522 és az US 140 szabadalmak bitorlása miatt keresetet nyújtott be a United States District Court for the Eastern District of Texas (az Egyesült Államok kelet-texasi kerületi szövetségi bírósága, Egyesült Államok) előtt a Genentech és a Biogen (korábban Biogen Idec) ellen. Utóbbiak ugyanezen a napon e szabadalmak semmisségének megállapítása iránti keresetet nyújtottak be a United States District Court for the Northern District of California (az Egyesült Államok észak-kaliforniai kerületi szövetségi bírósága, Egyesült Államok) előtt.

14. E két eljárást végül a United States District Court for the Northern District of California (az Egyesült Államok észak-kaliforniai kerületi szövetségi bírósága) előtt egyesítették.

15. 2011. március 11-i ítéletével a United States District Court for the Northern District of California (az Egyesült Államok észak-kaliforniai kerületi szövetségi bírósága) lényegében úgy döntött, hogy nem valósult meg a szóban forgó szabadalmak bitorlása, és elutasította a szabadalmak semmisségének megállapítása iránti keresetet, mivel úgy ítélte meg, hogy a Genentech nem érte el a bizonyítás megkövetelt szintjét. E határozatot a United States Court of Appeals for the Federal Circuit (az Egyesült Államok szövetségi fellebbviteli bírósága, Egyesült Államok) 2012. március 22-én helybenhagyta, és az jogerőre emelkedett.

16. A 2012. szeptember 5-én hozott harmadik részítéletben (a továbbiakban: harmadik részítélet) [6] a felek által választott egyedüli választottbíró úgy ítélte meg [7], hogy a Genentech a Rituxant® a „bizonyos ideig tévesen vagy helyesen az [EP 177 szabadalom], valamint később az [US 522 és 140 szabadalmak] alá tartozó[…]” [8] aktivátor felhasználásával állította elő, valamint ezen az alapon kötelezte a Genentechet a Hoechst és a Sanofi-Aventis részére a Rituxan® és a hasonló tulajdonságokkal rendelkező termékek eladásából a forgalmi díj megfizetésére. [9]

4 — A hasznosítási szerződés 8. cikkének (3) bekezdése kimondja, hogy „[a] hasznosító a Behringwerke számára biztosított két (2) hónapos felmondási idővel felmondhatja a jelen szerződést és az annak értelmében átadott engedélyeket, ha a hasznosító úgy határoz, hogy nem kívánja a jelen szerződés szerint megadott hasznosítási jogokat gyakorolni”.

5 — A Rituxan® aktív hatóanyaga a rituximab. Ez a gyógyszer az Egyesült Államokban 1998 óta kereskedelmi forgalomban Rituxan® kereskedelmi néven, az Európai Unióban pedig MabThera® néven kapható. A Bíróság által feltett írásbeli kérdésekre a Genentech, valamint a Hoechst és a Sanofi-Aventis által adott válaszokból kitűnik, hogy a jelen üggyel érintett választottbírósági ítéletek a Rituxan® világszintű eladásaira vonatkoznak, magában foglalva e gyógyszer „MabThera®” megnevezés alatti eladásait is.

6 — A harmadik részítélet eredeti nyelve angol. A Genentech a kérdést előterjesztő bíróság előtti, valamint a Bíróság előtti ügyirathoz csatolta annak francia nyelvű „szabad” fordítását, a jelen indítványban ezt használom.

7 — Lásd a harmadik részítélet 322–330. pontját.

8 — Lásd a harmadik részítélet 326. pontját.

9 — Lásd a harmadik részítélet 114. pontját.

17. Az egyedüli választottbíró úgy ítélte meg, hogy eredetileg a Genentech szabadalombitorlás nélkül kívánta felhasználni az aktivátort[10], ez indokolta a hasznosítási szerződés megkötését. Ebből az egyedüli választottbíró szerint az következik, hogy a hasznosítási szerződés kereskedelmi célja[11] a hasznosítási szerződés érvényességének időtartama alatt az US 522 és US 140 szabadalmak érvényességével kapcsolatos minden jogvita elkerülése volt.[12] E választottbíró szerint „ez a nyugalmi helyzet nem [tarthatott] örökké, mivel a [hasznosítási szerződést] a felek egyike viszonylag rövid idő alatt felmondhatta […]”.[13]

18. Álláspontja szerint, ha egy szabadalmat lajstromoztak, egy, a Genentechhez hasonló hasznosító számára megerősítés lehet az e szabadalom hasznosítására vonatkozó engedély megszerzése, szemben harmadik személyekkel, akiket ez eltántoríthat a hasznosítóval való versengéstől. Az egyedüli választottbíró úgy ítélte tehát meg, hogy a hasznosítási szerződés alkalmazása tekintetében, bár a szabadalmak érvényessége nem, azok lajstromozása ugyanakkor releváns megfontolás volt a szóban forgó hasznosítási szerződés megkötése kereskedelmi oka meglétének bizonyításához. E tekintetben rámutatott, hogy egy szabadalmi jogvita évekig eltarthat, amint azt az Egyesült Államokban párhuzamosan folyó eljárások is mutatják, és komoly költségeket keletkeztet.[14] Egy Genentechhez hasonló társaságnak tehát érdekében állt ilyen szerződés megkötése.

19. Következésképpen az egyedüli választottbíró úgy ítélte meg, hogy a hasznosítási szerződésnek megfelelően kifizetett vagy kifizetendő díjak nem követelhetőek vissza, és azok továbbra is megfizetendők abban az esetben, ha a szabadalmat megsemmisítik, vagy azt nem sértette a hasznosítási szerződés jogosultjának tevékenysége.[15] Tekintettel arra, hogy a hasznosítási szerződés kereskedelmi célja valamennyi szabadalmi jogvita elkerülése volt, úgy ítélte meg, hogy a szabadalommal kapcsolatos eljárás végeredménye abban az esetben, ha a szabadalom semmisnek bizonyulna, nem kötelezi az engedélyezőt a kapott díj visszafizetésére, és nem mentesíti a hasznosítót e díjak megfizetésének kötelezettsége alól abban az esetben, ha – mint a Genentech esetében is – a hasznosító azokat nem fizette meg.

20. E megfontolások alapján a választottbíró úgy ítélte meg, hogy a hasznosítási szerződésnek megfelelően a Genentechnek meg kell fizetnie a Hoechst és a Sanofi-Aventis részére az 1998. december 15. (az US 522 szabadalom kiadásának időpontja) és a 2008. október 28. (a hasznosítási szerződés felmondásának időpontja) között előállított Rituxan® eladásából járó forgalmi díjat.[16]

21. Ezen túlmenően kötelezte a Genentechet a Hoechst és a Sanofi-Aventis számára 391 420,36 euró és 293 565,27 amerikai dollár (USD) (hozzávetőleg 260 000 euró) megfizetésére a 2011. június 9. és 2012. szeptember 5. közötti képviselet költségeivel összefüggésben.

22. Végül a megfizetendő díj összegével, a választottbírósági eljárás költségével, valamint a képviselet egyéb költségeivel kapcsolatos döntést a végső ítéletre hagyta.

10 — Lásd a harmadik részítélet 299. pontját.

11 — Az egyedüli választottbíró úgy ítélte meg, hogy a hasznosítási szerződésre alkalmazandó német jog szerint a szerződéseket nemcsak azok rendelkezései, hanem azok keletkezése, rendszerszintű összefüggéseik és kereskedelmi céljuk alapján kell értelmezni (lásd ebben az értelemben a harmadik részítélet 255. pontját). Megállapította, hogy a feleket a hasznosítási szerződés megkötésekor vezérlő kereskedelmi cél abból a tényből eredt, hogy annak megkötése időpontjában a Behringwerke rendelkezett egy szabadalom (tudniillik az EP 177 szabadalom) alá eső találmánnyal, amelynek kereskedelmi hasznosítását a Genentech a szabadalombitorlás kockázata nélkül kívánta végezni (lásd ebben az értelemben a harmadik részítélet 258. pontját). Az egyedüli választottbíró szerint a szabadalom érvényességének kérdése a német jog szerint nem volt releváns, mivel e jog lehetőséget ad egy hasznosítási szerződésben díjazás megfizetésének kikötésére még abban az esetben is, ha a szóban forgó szabadalmat végül megsemmisítik. Megállapította, hogy a német jog szerint egy személy egy szabadalom alá nem eső vagy nem szabadalmaztatható találmánnyal kapcsolatban is engedélyezheti a hasznosítást (lásd ebben az értelemben a harmadik részítélet 292. pontját).

12 — Lásd ebben az értelemben a harmadik részítélet 307. pontját.

13 — Lásd a harmadik részítélet 308. pontját.

14 — Lásd a harmadik részítélet 313. pontját.

15 — Lásd a harmadik részítélet 314. pontját.

16 — Lásd ebben az értelemben a harmadik részítélet 161. pontját és rendelkező részének 1. pontját.

23. 2013. február 25-én az egyedüli választottbíró meghozta a végső ítéletet, amelyben a Genentechet a Hoechst számára kártérítés címén 108 322 850 euró, valamint rendes kamatai megfizetésére, a választottbírósági eljárás költségeként 211 250 euró, valamint a képviselet költségei címén 634 649,88 euró és 555 907,23 USD (hozzávetőleg 490 778 euró) megfizetésére kötelezte. [17]

24. A végső ítélet 219. pontjában az egyedüli választottbíró rámutat, hogy az eljárás viszonylag késői szakaszában a Genentech azt állította, hogy „a Hoechst erőfeszítései, hogy a [hasznosítási szerződést] úgy értelmezze, hogy az lehetővé tegye számára a forgalmi díj beszedését, tekintet nélkül arra a tényre, hogy a feltételezhetően a hasznosítási engedély alá eső termékek szabadalom alá estek-e, vagy sem, sértik *az Európai Unió antitröszt szabályozását*”.

25. E tekintetben az egyedüli választottbíró úgy ítélte meg, hogy „a Genentech nem fejt[ette] ki, *milyen módon* sért[ené az uniós versenyjogot] […] az, ha elveszt[ené] a jelen választottbírósági eljárást. A hasznosítási engedélyekkel kapcsolatos német jog nem szabadalmaztatott know-how hasznosítása érdekében is lehetővé teszi a hasznosítási szerződések megkötését, és ebben az esetben is lehetőséget ad díj szedésére. Ez nem változtatható meg azzal, ha – további érvek nélkül – azt állítjuk, hogy ez a hasznosítási engedély sérti [az uniós versenyjogot]”. [18]

26. A Genentech a polgári perrendtartás 1518. és 1520. cikke alapján a harmadik részítélet, a végső ítélet, valamint a kiegészítés megsemmisítése iránti keresetet nyújtott be a cour d’appel de Paris-hoz (párizsi fellebbviteli bíróság).

27. 2013. október 3-i végzésével a cour d’appel de Paris (párizsi fellebbviteli bíróság) elutasította a Genentech arra irányuló kérelmét, hogy egyesítse a harmadik részítélet, a végső ítélet, valamint a kiegészítés megsemmisítése iránti kereseteket.

28. A harmadik részítélet megsemmisítésére irányuló eljárás keretében a cour d’appel de Paris (párizsi fellebbviteli bíróság) a hasznosítási szerződés EUMSZ 101. cikkel való összeegyeztethetőségét vizsgálja. Rámutat arra, hogy az egyedüli választottbíró úgy ítélte meg, hogy annak érvényessége időtartama alatt a hasznosító köteles volt a szerződésben meghatározott díj megfizetésére, még akkor is, ha a szabadalmat vagy szabadalmakat visszaható hatállyal megsemmisítették. Kérdése az, hogy egy ilyen szerződés ellentétes-e az EUMSZ 101. cikk rendelkezéseivel, mivel olyan díjak megfizetésére kötelezi a hasznosítót, amelyek a megadott jogokhoz kapcsolódó szabadalom vagy szabadalmak megsemmisítése miatt már okafogyottá váltak, és utóbbinak „versenyhátrányt” okoz.

29. A cour d’appel de Paris (párizsi fellebbviteli bíróság) e körülmények között függesztette fel az eljárást, és terjesztette a Bíróság elé előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést:

„Az EUMSZ 101. cikk rendelkezéseit úgy kell-e értelmezni, hogy azok kizárják az olyan hasznosítási szerződésnek a szabadalmak megsemmisítése esetén történő teljesítését, amely díjfizetési kötelezettséget ír elő a hasznosító számára pusztán az engedély alá eső szabadalmak oltalmából eredő jogok hasznosítása alapján?”

30. 2015. november 18-i végzésével a Cour de cassation (semmítőszék, Franciaország) elfogadhatatlannak nyilvánította a Hoechst és a Sanofi-Aventis által a cour d’appel de Paris-nak (párizsi fellebbviteli bíróság) az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés Bírósághoz való előterjesztéséről szóló 2014. szeptember 23-i ítélete ellen előterjesztett fellebbezést.

17 — Ezeket az összegeket nem módosította a végső ítélethez tartozó, 2013. február 25-én meghozott határozat és kiegészítés, amely a Genentech által a Hoechst számára megfizetendő kamat számítására vonatkozott (a továbbiakban: kiegészítés).

18 — Lásd a végső ítélet 222. pontját.

IV – **A Bíróság előtti eljárás**

31. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelmet 2014. december 9-én nyújtották be a Bíróság Hivatalához. A Genentech, a Hoechst és a Sanofi-Aventis, a francia, a spanyol és a holland kormány, valamint az Európai Bizottság írásbeli észrevételeket terjesztett elő.

32. A Bíróság eljárási szabályzata 61. cikke (1) bekezdésének megfelelően a feleknek írásban kellett válaszolniuk a Bíróság kérdéseire, amit 2015. december 18-án meg is tettek.

33. 2016. január 20-án tárgyalást tartottak, amelyen a Genentech, a Hoechst és a Sanofi-Aventis, a francia és a spanyol kormány, valamint a Bizottság előadták szóbeli észrevételeiket.

V – **Elemzés**

A – *Az elfogadhatóságról*

1. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésnek az alapeljárás tényállásával való kapcsolatáról

34. A Hoechst és a Sanofi-Aventis, valamint a francia kormány úgy véli, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés téves ténybeli előfeltevésen alapul. Mivel ugyanis az a hasznosítási szerződésnek az EUMSZ 101. cikkel a „*szabadalmak* megsemmisítése esetén”[19] való összeegyeztethetőségére irányul, márpedig kizárólag az EP 177 szabadalmat megsemmisítették 1999. január 12-én, az US 522 és az US 140 szabadalmat nem.[20] Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés tehát okafogyott, ezért azt elfogadhatatlannak kell nyilvánítani.

35. Álláspontom szerint az a tény, hogy a kérdést előterjesztő bíróság az előterjesztett kérdésben „szabadalmakra” utal (többes számban), pedig csak egyetlen szabadalmat megsemmisítettek, nem jelenti azt, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem téves ténybeli előfeltevésen alapulna.

36. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből világosan kiderül ugyanis, hogy a kérdést előterjesztő bíróság teljességgel tisztában van azzal a ténnyel, hogy az US 522 és az US 140 szabadalmakat nem megsemmisítették.

37. E tekintetben előzetes döntéshozatal iránti kérelmének 2. oldalán a kérdést előterjesztő bíróság jelzi, hogy a hasznosítási szerződés alá eső technológia „alapján több szabadalmat adtak ki, egyrészt 1992. április 22-én az [EP 177] európai szabadalmat, amelyet *utóbb* 1999. január 12-én az [ESzH] újdonság hiányában *megsemmisített*, másrészt pedig 1998. december 15–én az [US 520] szabadalmat, végül pedig 2001. április 17–én az [US 140] szabadalmat.”[21] A kérdést előterjesztő bíróság semmilyen utalást nem tesz az US 522 és az US 140 szabadalmak megsemmisítésére.

38. Ezen túlmenően előzetes döntéshozatal iránti kérelmének 3. oldalán a kérdést előterjesztő bíróság hivatkozik a United States District Court for the Northern District of California (az Egyesült Államok észak-kaliforniai kerületi szövetségi bírósága) 2011. március 11-i ítéletére, amely szerint „a Rituxan® nem valósítja meg a szóban forgó szabadalmak bitorlását”. Ebből következik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság ismeri ennek az ítéletnek a tartalmát, amely elutasította az US 522 és az US 140 szabadalmak megsemmisítése iránti keresetet.[22]

19 — Kiemelés tőlem.

20 — Lásd a jelen indítvány 6. pontját.

21 — Kiemelés tőlem.

22 — Lásd a jelen indítvány 13–15. pontját.

39. Végül a harmadik részítélet 193. és 194. pontjában az egyedüli választottbíró az US 522 és az US 140 szabadalmaknak a United States District Court for the Northern District of California (az Egyesült Államok észak-kaliforniai kerületi szövetségi bírósága) általi megsemmisítésére hivatkozott, amely hiba sehogyan nem jelenik meg a végső ítéletben. Ellenkezőleg, a végső ítélet 50. pontjában az egyedüli választottbíró nagyon világosan kimondja, hogy a Genentechnek az US 522 és az US 140 szabadalmak megsemmisítésére vonatkozó keresetét elutasították.

40. Bár igaz, hogy a cour d'appel de Paris (párizsi fellebbviteli bíróság) előtt a harmadik részítélet, a végső ítélet és a kiegészítés megsemmisítése iránt benyújtott három keresetet nem egyesítették [23], a Bíróság előtt fekvő ügyiratból világosan kiderül, hogy a három kereset összekapcsolódik. A kérdést előterjesztő bíróság ugyanis előzetes döntéshozatal iránti kérelmében maga is egy egységként kezeli ezt a három ítéletet. [24] Világos tehát, hogy nincs szó téves ténybeli előfeltevésről.

41. Mindenesetre az állítólagos téves ténybeli előfeltevés meglétének vagy hiányának nem lenne semmilyen hatása a válaszra, amelyet a kérdést előterjesztő bíróság által előterjesztett kérdésre adni javasolok, amely egyaránt vonatkozik egy szabadalom megsemmisítésének esetére (a jelen esetben az EP 177 szabadalom) és a szabadalombitorlás hiányának (a jelen esetben az US 522 és az US 140 szabadalom) esetére.

42. Amint ugyanis arra a Bíróság írásbeli kérdéseire adott válaszában a Bizottság is rámutatott, „az egyedüli választottbíró arra a következtetésre jutott a [h]armadik [r]észítéletben, hogy a [hasznosítási] szerződés értelme nem a díjak visszafizetésének vagy követelhetősége hiányának kikötése volt olyan esetekben, ha egyes szabadalmak később semmisnek vagy bitorlással nem érintettnek bizonyulnának. A szerződés értelme a német jog és a felek közötti tárgyalások történetének fényében értelmezve a szabadalom (szabadalmak) használójának – tudniillik a Genentechnek – a védelme volt egy potenciálisan hosszú és költséges, a szabadalmakkal kapcsolatos jogvitával szemben. Ebből következően az, hogy az amerikai szabadalmakat esetleg semmisnek vagy bitorlással nem érintettnek tekintették, nem változtat a Genentechnek a díjak megfizetésére irányuló kötelezettsége mértékén".

2. A Bíróság által a kérdést előterjesztő bíróságnak adható hasznos válasz lehetőségéről

43. A Hoechst és a Sanofi-Aventis, valamint a francia kormány úgy véli, hogy a Bíróság nem tud hasznos választ adni a kérdést előterjesztő bíróságnak.

44. E tekintetben a francia kormány rámutat, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem nem fejti ki pontosan az EUMSZ 101. cikk, és különösen az [EUMSZ 101.] cikk (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 2004. április 27-i 772/2004/EK bizottsági rendelet [25] alkalmazásának keretében szükséges ténybeli és jogi elemeket, mint a szóban forgó piac működésének valós feltételeit és annak szerkezetét, a hasznosítási szerződés mint versenytársak közötti szerződés vagy kölcsönös megállapodás jellegét, valamint a német jog e szerződésre irányadó elemeit.

23 — Lásd a jelen indítvány 27. pontját.

24 — Lásd különösen a Genentechnek a kérdést előterjesztő bíróság előtt előadott kérelmeit (amelyeket az előzetes döntéshozatal iránti kérelem megismétel), amelyek a harmadik részítélet, a végső ítélet és a kiegészítés megsemmisítésére irányulnak.

25 — HL L 123., 11. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 3. kötet, 74. o.

45. Úgy vélem, hogy ezeket az érveket el kell utasítani, mivel az Ottung-ítélettel (320/87, EU:C:1989:195) összhangban úgy vélem, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) és (2) bekezdése alapján nem kell megsemmisíteni a harmadik részítéletet.[26] Márpedig a francia kormány által említett mentesítési rendeletek[27] az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdését a technológiaátadási megállapodások olyan csoportjaira alkalmazzák, amelyekben csak két vállalkozás vesz részt, és olyan, ezekhez kapcsolódó összehangolt magatartásokra, *amelyek az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartoznak*, ami véleményem szerint a jelen ügyben nem áll fenn.

46. Mindenesetre úgy vélem, hogy a Bíróság nem rendelkezik elegendő adattal ilyen elemzés elvégzéséhez, abban az esetben, ha nem osztaná a következtetésemet.

47. Az említett mentesítési rendeletek alkalmazására vonatkozó elfogadhatatlansági kifogás csak abban az esetben fogadható el, ha a Bíróság nem osztja a következtetésemet.

3. A kérdést előterjesztő bíróság azon jogosultságáról, hogy a Bírósághoz kérdést terjesszen elő

48. A Hoechst és a Sanofi-Aventis azt állítja, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést nem lehet a francia jog megsértése nélkül megválaszolni, amely a nemzetközi közrend súlyos megsértésének esetét kivéve megtiltja a nemzetközi választottbírósági ítéletek érdemi felülvizsgálatát.[28]

49. Ilyen súlyos sérelem (mint egy kartell esete) hiányában a Hoechst és a Sanofi-Aventis különbséget tesz azon esetek között, ahol a vállalkozások közötti szerződésnek az EUMSZ 101. cikkel való összeegyeztethetőségére nem tért ki a nemzetközi választottbírósági ítélet, amely esetben fennáll a versenyjog tényleges érvényesülése sérelmének kérdése, valamint azon esetek között, amelyek kitértek erre a kérdésre. Álláspontjuk szerint ezen utóbbi esetben, amely a jelen ügyben is fennáll, a jelen előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adott válasz alapján a kérdést előterjesztő bíróságnak érdemben felül kellene vizsgálnia a harmadik részítéletet, mivel az e kérdés tárgyát képező megsemmisítési indokra az egyedüli választottbíró előtt hivatkoztak, és azzal kapcsolatban vitát folytattak le.

50. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy a Bíróság és a nemzeti bíróságok között az EUMSZ 267. cikk szerinti együttműködés keretében egyedül az alapügyben eljáró és a meghozandó bírósági döntésért felelős nemzeti bíróság jogosult az előtte folyamatban lévő ügy sajátosságaira figyelemmel megítélni azt, hogy egyrészt az ítélethozatala szempontjából szükséges-e az előzetes döntéshozatal, másrészt azt, hogy a Bíróság számára feltett kérdések relevánsak-e.

51. Ennélfogva, ha a nemzeti bíróságok által feltett kérdés egy uniós jogi rendelkezés értelmezésére vonatkozik, a Bíróság főszabály szerint köteles a kérelemről határozni, kivéve ha nyilvánvaló, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem valójában arra irányul, hogy a Bíróság fiktív jogvita kapcsán döntsön, illetve általános vagy hipotetikus természetű kérdésben nyilvánítson véleményt, ha az uniós jog értelmezése, amelyet a nemzeti bíróság kért, nem függ össze az alapeljárás tényállásával vagy tárgyával, illetve ha a Bíróság nem rendelkezik azon ténybeli és jogi elemek ismeretével, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a feltett kérdéseket hatékonyan megválaszolja.[29]

26 — Lásd a jelen indítvány 84–97. pontját.

27 — A szóban forgó három rendelet mindegyikének jogalapja a[z EUMSZ] [101.] cikk (3) bekezdésének a megállapodások és összehangolt magatartások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 1965. március 2-i 19/65/EGK tanácsi rendelet (HL 36., 533. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 11. o.).

28 — Lásd: cour d'appel de Paris, 2004. november 18., Thalès, RG 2002/19606. sz., 9. o.; Cour de cassation, első polgári tanács, 2008. június 4., Cytec, 06–15.320. sz., Polgári ítéletek közlönye I, 162. sz., 4. o.

29 — Lásd: EBS Le Relais Nord-Pas-de-Calais végzés (C-240/12, EU:C:2013:173, 12. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

52. Álláspontom szerint semmi nem utal arra, hogy az előterjesztett kérdés hipotetikus lenne, vagy hogy az uniós jog kért értelmezése ne függene össze a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban levő, az EUMSZ 101. cikkel kapcsolatos jogvita tényállásával vagy tárgyával. Ezen túlmenően úgy vélem, hogy a Bíróság rendelkezésére áll minden olyan ténybeli és jogi elem, amely szükséges ahhoz, hogy a feltett kérdést hasznosan megválaszolja.

53. Kizárólag tájékoztatásképpen rá kívánok mutatni, hogy a Cour de cassation (semmítőszék) elfogadhatatlannak nyilvánította a Hoechst és a Sanofi-Aventis által a cour d'appel de Paris (párizsi fellebbviteli bíróság) 2014. szeptember 23-i ítélete ellen benyújtott fellebbezést, amely a jelen előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről döntött.

54. Következésképpen álláspontom szerint az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés elfogadható, és arra választ kell adni.

B – *Az ügy érdeméről*

1. A nemzetközi választottbírósági ítéletek európai közrendi normákra tekintettel való felülvizsgálatának terjedelméről

55. Írásbeli észrevételeiben a francia kormány emlékeztet arra, hogy az Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269) 32. pontjában a Bíróság kimondta, hogy az uniós jogi kérdéseket felvető nemzetközi választottbírósági ítéletek tagállami bíróságok általi felülvizsgálata a tagállamok által eljárási autonómiájuk keretében elfogadott szabályoktól függően „esetenként szűkebb vagy tágabb lehet". Ennek alapján a francia kormány előadja, hogy az uniós jog által bevezetett tényleges érvényesülés elvével összhangban vannak a francia jog azon rendelkezései, amelyek szerint a francia bíróságok nem vizsgálhatják felül érdemben a nemzetközi választottbírósági ítéleteket, és a jelen ügyben szóban forgóhoz hasonlóan egy nemzetközi választottbírósági ítélet megsemmisítése iránti kereset keretében a nemzetközi közrend „súlyos"[30] megsértésének vizsgálatára kell korlátozniuk tevékenységüket.

56. A Hoechst és a Sanofi-Aventis előadja[31], hogy bár az Eco Swiss ítéletben (C-126/97, EU:C:1999:269) a Bíróság úgy ítélte meg, hogy egy olyan nemzeti bíróságnak, amelyhez nemzetközi választottbírósági ítélet megsemmisítésére irányuló keresetet nyújtottak be, saját belső eljárási szabályainak megfelelően helyt kell adnia, az EUMSZ 101. cikk megsértésére alapított megsemmisítés iránti keresetnek, a szóban forgó francia eljárásjogi szabályok kizárják a nemzetközi választottbírósági ítéletek érdemi felülvizsgálatát, és a „súlyos" jogsérelemre korlátozzák annak terjedelmét.[32]

57. Márpedig a Hoechst és a Sanofi-Aventis álláspontja szerint, tekintettel arra, hogy az egyedüli választottbíró előtt hivatkoztak a hasznosítási szerződés esetleges EUMSZ 101. cikkbe ütközésének kérdésére, és arról vitát folytattak, amelyet az utóbbi elutasított, lehetetlen az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre a harmadik részítélet érdemi felülvizsgálata nélkül válaszolni, mivel egy, a jelen ügyben szóban forgóhoz hasonló hasznosítási szerződés nem jelentheti az EUMSZ 101. cikk cél általi korlátozását, így tehát nem jelentheti az EUMSZ 101. cikk súlyos megsértését sem.

30 — Cour de cassation, első polgári tanács, 2008. június 4., Cytec, 06–15.320. sz., Polgári ítéletek közlönye I, 162. sz., 4. o.

31 — Lásd a jelen indítvány 48. és 49. pontját.

32 — Lásd: cour d'appel de Paris, 2004. november 18., Thalès, RG 2002/19606. sz., 9. o. Ezt a megoldást megerősítette a Cytec-ítélet (Cour de cassation, első polgári tanács, 2008. június 4., Cytec, 06–15.320., Polgári ítéletek közlönye I, 162. sz., 4. o.). A két ügy az uniós versenyjog sérelmével függött össze.

58. Álláspontom szerint ellentétesek az uniós jog tényleges érvényesülésének elvével a nemzetközi választottbírósági ítéletek felülvizsgálata terjedelmének olyan korlátai[33], amelyre a francia joggal összefüggésben a Hoechst és a Sanofi-Aventis, valamint a francia kormány hivatkozik, tudniillik a nemzetközi közrend súlyos megsértése és a nemzetközi választottbírósági ítélet hasonló jogsértésért való felülvizsgálatának lehetetlensége abban az esetben, ha a közrenddel kapcsolatos kérdésre a választottbíróság előtt hivatkoztak, és azt megvitatták.

59. A nemzetközi választottbírósági ítéletek uniós joggal való összeegyeztethetőségének a közrendi fenntartáson keresztül történő felülvizsgálati rendszerére való hivatkozással, amint azt a Bíróság az Eco Swiss ítéletben (C-126/97, EU:C:1999:269) kidolgozta, amely a jelen ügyhöz hasonlóan egy nemzetközi választottbírósági ítélet közrendbe ütközés miatti megsemmisítése iránti kereseten alapult, és amelyet a Bíróság a közrendi okokból vitatott nemzetközi választottbírósági ítélet elismerésére és végrehajtására irányuló kérelemmel kapcsolatos Gazprom-ítéletben (C-536/13, EU:C:2015:316) megerősített, emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság álláspontja szerint az úgynevezett „szerződésen alapuló”[34] választottbíróságok az EUMSZ 267. cikk értelmében nem tagállami bíróságok. Következésképpen nem terjeszthetnek elő előzetes döntéshozatal iránti kérelmet. Tehát az EUMSZ 267. cikk értelmében vett tagállami bíróságoknak kell, adott esetben az előzetes döntéshozatali mechanizmus útján[35], megvizsgálniuk a (nemzetközi vagy más) választottbírósági ítéleteknek az uniós joggal való összeegyeztethetőségét megsemmisítés iránti kereset[36], végrehajthatóvá nyilvánítás[37], vagy bármilyen más, az alkalmazandó nemzeti jog szerinti kereset vagy felülvizsgálati forma esetén.

60. Másként fogalmazva, a nemzetközi választottbírósági ítéletek uniós anyagi joggal való összeegyeztethetőségének a közrendi fenntartáson keresztül történő felülvizsgálatának rendszere vagy az elismeréssel és végrehajtással szembeni kereset, vagy megsemmisítés iránti kereset keretében lefelé helyezi a felülvizsgálat terhét, tudniillik a tagállamok bíróságaihoz, nem pedig feljebb, tudniillik a választottbíróságokhoz.[38]

33 — Minthogy a megsemmisítés iránti keresetek a polgári perrendtartás 1520. cikkével összhangban a Franciaországban meghozott nemzetközi választottbírósági ítéletekre vonatkoznak, a felülvizsgálat tárgya maga a nemzetközi választottbírósági ítélet, nem pedig az annak alapjául szolgáló, a választottbírósági eljárásnak helyt adó választottbírósági kikötést tartalmazó dokumentum, a jelen esetben a hasznosítási szerződés. Igaz, hogy a nemzetközi választottbírósági ítéletek nem az EUMSZ 101. cikk értelmében vett vállalkozások közötti szerződéseknek, hanem olyan nemzetközi bírósági határozatoknak minősülnek, amelyek egyetlen állami jogrendhez sem kapcsolódnak, hanem a nemzetközi választottbíráskodás keretébe tartoznak (lásd: Cour de cassation, első polgári tanács, 2015. július 8., Ryanair, 13–25.846. sz., FR:CCASS:2015:C100797; lásd továbbá ebben az értelemben: Cour de cassation, első polgári tanács, 1994. március 23., Hilmarton Ltd, 92–15137. sz., Polgári ítéletek közlönye I, 104. sz., 79. o.; Cour de cassation, első polgári tanács, 2007. június 29., PT Putrabali Adyamulia, 05–18053. sz., Polgári ítéletek közlönye I, 250. sz.). Mindazonáltal az Eco Swiss ítéletből (C-126/97, EU:C:1999:269) világosan kiderül, hogy meg kell semmisíteni azt a nemzetközi választottbírósági ítéletet, amely egy vállalkozások közötti, az EUMSZ 101. cikkel ellentétes szerződést érvényesít, még akkor is, ha az ítélet maga nem minősül vállalkozások közötti megállapodásnak. Ellenkező esetben a felek a versenyellenes megállapodásokat kivonhatnák az EUMSZ 101. cikk hatálya alól azáltal, hogy azokba választottbírósági kikötést foglalnak.

34 — Lásd: Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269, 34. pont). Azért használom ezt a fogalmat, hogy megkülönböztessem őket egyes olyan választottbíróságoktól, amelyekről a Bíróság kimondta, hogy azok megfelelnek az ítélkezési gyakorlatban kialakított feltételeknek ahhoz, hogy előzetes döntéshozatalra kérdést terjeszthessenek elő (lásd: Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta ítélet, C-377/13, EU:C:2014:1754; Merck Canada végzés, C-555/13, EU:C:2014:92). Ezen ítélkezési gyakorlat alapján elképzelhető, hogy azok a választottbíróságok, amelyekhez az államok és más államok állampolgárai között keletkező beruházási viták rendezéséről szóló egyezmény (CIRDI) keretében keresetet nyújtottak be, kérdést terjeszthetnek előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé. Lásd ebben az értelemben: J. Basedow: „EU Law in International Arbitration: Referrals to the European Court of Justice”, *Journal of International Arbitration*, 32. kötet, 2015., 367. o, 376–381. o. Mivel egyre növekszik az uniós jog alkalmazásával kapcsolatos kérdéseket felvető beruházási ügyekben való választottbíráskodás száma és jelentősége, különösen az állami támogatások területén, hozzájárulhat az uniós jog helyes és hatékony alkalmazásához az a lehetőség, hogy a választottbíróságok kérdést terjeszthessenek előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé.

35 — Lásd: Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269, 32., 33. és 40. pont). Lásd továbbá ebben az értelemben: a Högsta domstolen (legfelsőbb bíróság, Svédország) 2015. június 17-i T 5767–13. sz., Systembolaget kontra The Absolute Company ítéletének 23. pontja.

36 — Ebben a helyzetben van a jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság, valamint az Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269) alapjául szolgáló ügyben a holland bíróság.

37 — Ebben a helyzetben volt a litván bíróság a Gazprom-ítélet (C-536/13, EU:C:2015:316) alapjául szolgáló ügyben, ahol a kérdés az volt, hogy a szóban forgó nemzetközi választottbírósági ítélet a közrenddel ellentétes „anti-suit injunction”-nak minősül-e a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt egyezmény (*Egyesült Nemzetek Szerződéseinek Tára*, 330. kötet, 3. o.) V. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében.

38 — Néhány kivétel természetesen van, mint különösen a választottbíróság székhelye szerinti (állami) bíróság eljárása a választottbírósági eljárást támogató bíróság minőségében. Ezek a kivételek ugyanakkor nem az uniós jog tiszteletben tartásának biztosítását célozzák. Lásd ebben az értelemben az egy választottbíróság megalakítására vonatkozó Rich-ítéletet (C-190/89, EU:C:1991:319).

61. A választottbíró feladata ugyanis a nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásban a feleket kötelező szerződés megfelelő értelmezése és alkalmazása. E feladat ellátása közben a választottbírók természetesen kerülhetnek olyan helyzetbe, amikor az uniós jogot kell alkalmazniuk, ha az a szerződésre alkalmazandó jog (*lex contractus*), vagy a választottbíráskodásra alkalmazandó jog (*lex arbitri*). Mindazonáltal az európai közrendi normák tiszteletben tartásának felülvizsgálata megsemmisítés iránti kereset, vagy elismerés és végrehajtás iránti eljárás keretében a tagállami bíróságok, és nem a választottbírák feladata. [39]

62. Ez a rendszer tehát éppen ellenkezőleg működik, mint a többek között a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelettel [40] bevezetett kölcsönös bizalom elvének rendszere, amely az alapeljárás érdemére alkalmazandó uniós jog tiszteletben tartásának terhét, beleértve ebbe az európai közrendi normákat is, az ügy érdemében eljáró bíróságra, vagyis feljebb telepíti, nem pedig lejjebb, az elismerésről és a végrehajtásról határozó bíróságra. [41]

63. Mindezek alapján elemzem a francia jog által előírt két korlátozást.

a) A közrend súlyos vagy nyilvánvaló megsértése

64. Ha egy nemzetközi választottbírósági ítéletnek az európai közrendi normákra (amelyek maguk is csak az Unió jogrendje normáinak egy igen korlátozott kategóriáját jelentik) tekintettel történő felülvizsgálata az EUMSZ 101. cikk nyilvánvaló vagy súlyos megsértésének eseteire korlátozódna, ez a felülvizsgálat pusztán illuzórikus lenne, tekintettel arra, hogy a versenyt korlátozó vagy torzító megállapodások vagy magatartások „gyakran leplezettek” [42], ez számos esetben ahhoz vezetne, hogy a jogalanyok számára az uniós versenyjog alapján biztosított jogok gyakorlása lehetetlen (vagy túlzottan nehéz) lenne.

65. Amint azt ugyanis a Hoechst és a Sanofi-Aventis írásbeli észrevételeik 21. pontjában, valamint azt általuk felkért jogi szakértő szakvéleményének 5. pontjában [43] maga is elismeri, ennek a rendkívül korlátozott felülvizsgálatnak a hatásaként az „[c]sak az [EUMSZ 101. cikk] legegyértelműbb megsértéseit érintené, mint például az árak rögzítésére vagy a piacok felosztására irányuló megállapodások”. A hatás általi korlátozások így teljes egészében kikerülnének a megsemmisítésre irányuló bírósági felülvizsgálat alól, mivel azok fennállásának megállapítása a választottbírósági ítélet érdemi részének a minimálisnál részletesebb vizsgálatát igényelné, amelyet a francia bíróságok nem végezhetnének el.

39 — A helyzet eltérő lehet a nemzetközi befektetési választottbíráskodás vagy más rendszerek, mint például a CIRDI egyezmény keretében, amelyek nem teszik lehetővé a tagállami bíróságok számára a nemzetközi választottbírósági ítéletek európai közrenddel való összhangjának felülvizsgálatát (lásd különösen ezen egyezmény 53. és 54. cikkét). Mindazonáltal, mivel ezek a jogi rendszerek, mint a CIRDI egyezmény, harmadik országokkal kötik össze a tagállamokat, azok az EUMSZ 351. cikk hatálya alá tartoznak. A nemzetközi választottbírósági rendszer és az uniós jogrend összeütközése elkerülhető lenne, ha a választottbíróságok előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjeszthetnének a Bíróság elé (lásd a 34. lábjegyzetet).

40 — HL L 351., 1. o.

41 — Lásd ebben az értelemben a Renault-ítélet (C-38/98, EU:C:2000:225) 33. pontját, amelyben a Bíróság megállapította, hogy „[a] megkeresett tagállami bíróság, az egyezmény céljának kétségbevonása nélkül nem tagadhatja meg egy másik szerződő államtól eredő határozat elismerését pusztán azzal az indokkal, hogy úgy ítéli meg, hogy ebben a határozatban a nemzeti vagy a[z uniós] jogot rosszul alkalmazták. Ezzel szemben viszont fontos figyelembe venni, hogy ilyen esetekben a minden egyes szerződő államban kialakított jogorvoslati lehetőségek rendszere, az [EUMSZ 267. cikk] szerinti előzetes döntéshozatali mechanizmussal kiegészítve elegendő biztosítékot nyújt a jogalanyok számára”. Ezt követően a Bíróság ezen ítélet 34. pontjában kimondta, hogy „[e]gy, az alapeljárásban szóban forgóhoz hasonló esetleges téves jogalkalmazás nem minősül a megkeresett állam jogrendjében alapvető jelentőségű jogi szabály nyilvánvaló megsértésének”.

42 — Courage és Crehan ítélet (C-453/99, EU:C:2001:465, 26. pont).

43 — Laurence Idot professzor elismeri, hogy álláspontja azzal az eredménnyel járna, hogy „azon a kivételes eseten kívül, amikor egy ítélet például egy kartellt érvényesítene, az állami bíróság az ítélettel szemben benyújtott kereset alapján már nem vitathatná az érdemi versenyjogi kérdést, ha arra a választottbíróság előtt hivatkoztak és azt megvitatták”.

66. Márpedig, még ha az EUMSZ 101. cikk megsértésének vannak is valamiféle fokozatai a jogsértések egyértelműsége és károssága tekintetében, különösen a cél általi és a hatás általi korlátozások között [44], az EUMSZ 101. cikk nem tartalmaz semmit, amiből arra lehetne következtetni, hogy e korlátozások bármelyikét el lehetne tűrni. Az EUMSZ 101. cikk ugyanis kifejezetten megtiltja a vállalkozások közötti olyan megállapodást, *„amelynek célja vagy hatása”* [45] a verseny korlátozása. Tehát vagy fennáll az EUMSZ 101. cikk megsértése, amely esetben a szóban forgó vállalkozások közötti megállapodás semmis, vagy nem áll fenn.

67. Ebben az értelemben következésképpen kevéssé számít, hogy a közrendi norma megsértése súlyos-e, vagy sem. Semmilyen rendszer nem fogadhatja el közrendje legalapvetőbb normáinak megsértését, függetlenül e jogsértések súlyosságától, vagy annak hiányától, azok egyértelműségétől vagy annak hiányától.

b) A nemzetközi választottbírósági ítélet közrendbe ütközés miatti felülvizsgálatának lehetetlensége, ha a kérdésre a választottbíróság előtt hivatkoztak és azt megvitatták, mivel ez az említett ítélet érdemi felülvizsgálatával járna

68. Az Eco Swiss ítélet 36. pontjában (C-126/97, EU:C:1999:269) a Bíróság kimondta, hogy az EUMSZ 101. cikk (korábban EK 81. cikk) „olyan alapvető rendelkezést tartalmaz, amely elengedhetetlen a[z Unióra] bízott feladatok megvalósításához, és különösen a belső piac működéséhez”. [46]

69. Egyébiránt a Gazprom-ítélet (C-536/13, EU:C:2015:316) 37. pontjában a Bíróság kimondta, hogy a kölcsönös bizalom elve nem köti a választottbíróságokat. [47] Ez azt is jelenti, hogy a tagállamok bíróságait nem kötik a választottbíróságok által az uniós jogi kérdésekre adott válaszok, amely bíróságok az EUMSZ 267. cikk értelmében nem minősülnek tagállami bíróságnak.

70. Következésképpen, ha az EUMSZ 101. cikk ilyen alapvető jelentőségű rendelkezés az uniós jogrendben, az a tény, hogy a felek a választottbíróság előtt hivatkoztak a nemzetközi választottbírósági ítélet e rendelkezéssel való összeegyeztethetetlenségének kérdésére, és azt megvitatták, nem lehet döntő jelentőségű, mert a felek magatartása a választottbírósági eljárás során megfoszthatja e cikket annak hatékony érvényesülésétől, mivel főszabály szerint [48] a választottbíróság nem terjeszthet előzetes döntéshozatalra kérdést a Bíróság elé, valamint nem szükségképpen feladata az uniós jog értelmezése és alkalmazása.

44 — Lásd: CB kontra Bizottság ítélet (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 48–52. pont).

45 — Kiemelés tőlem.

46 — A Bíróság ezt a megállapítást az EK-Szerződés 3. cikkének g) pontjával (jelenleg az EUMSZ 3. cikk (1) bekezdésének b) pontja) támasztotta alá. Amint azt a Gazprom–ügyre vonatkozó indítványom (C-536/13, EU:C:2014:2414) 182. pontjában kifejtettem, „nem osztom az Eco Swiss ítélet (EU:C:1999:269, 36. pont) […] azon értelmezését, hogy pusztán az a tény, hogy egy különös terület az EUMSZ 3. cikknek vagy az EUMSZ 4. cikknek megfelelően az Unió kizárólagos vagy megosztott hatáskörébe tartozik, elegendő ahhoz, hogy az uniós jog valamelyik rendelkezését a közrendi rendelkezés rangjára emelje. Ha ez így lenne, akkor az uniós jog egésze az Európai Unió Alapjogi Chartájától a nyomástartó berendezésekről szóló irányelvig a […] közrend részét képezné”. Ugyanezen indítvány 177. pontjában kifejtettem, a Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság ítélet (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461) 304. pontjára hivatkozással, hogy az európai közrend fogalma csak az „[uniós] jogrend alapjait képező elvek[et]” tartalmazhat, mivel a *„figyelmen kívül hagyás[uk]* elfogadhatatlan lenne egy szabad és demokratikus jogállam szempontjából”. Tehát „az [uniós] jogrendben olyan *alapvető jelentőségű* kötelező szabály[ok]ról [kell, hogy szó] legyen, amely[ek]től a szóban forgó üggyel összefüggésben egyáltalán nem lehet eltérni” (lásd: Bogendorff von Wolffersdorff ügyre vonatkozó indítványom, C-438/14, EU:C:2016:11, 100. pont). Az EUMSZ 101. és az EUMSZ 102. cikk ebben az értelemben olyan alapvető jelentőségű és a belső piac működéséhez elengedhetetlen szabályok, amelyek nélkül az Unió nem működne, és amelyeknek a figyelmen kívül hagyása, legyen az súlyos, vagy nem súlyos, egyértelmű, vagy nem egyértelmű, elfogadhatatlan az uniós jogrend szempontjából.

47 — Lásd továbbá ebben az értelemben a Gazprom-ügyre vonatkozó indítványom (C-536/13, EU:C:2014:2414) 154. pontját.

48 — Lásd: Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754); Merck Canada végzés (C-555/13, EU:C:2014:92). A jelen ügyben az egyedüli választottbíró ezen ítélkezési gyakorlat értelmében nem minősül „a tagállamok egyike bíróságának”, mivel illetékessége nem kötelező, hanem egy, a hasznosítási szerződés felei által szabadon meghozott döntés eredménye, amely az alapügyben szóban forgó választottbírósági ítéletekhez vezetett.

71. Mindezen okoknál fogva a nemzetközi választottbírósági ítéletek európai közrendi normákba ütközésének egy tagállami bíróság általi felülvizsgálata nem köthető ahhoz a kérdéshez, hogy erre a kérdésre a választottbírósági eljárás során hivatkoztak-e, vagy azt megvitatták-e, és nem korlátozható a nemzeti jogban szereplő, a szóban forgó ítélet érdemi felülvizsgálatának tilalma által sem.

72. Másként fogalmazva, az olyan megállapodásokban részes felek, amelyek versenyellenesnek minősülhetnek, választottbírósági eljárás útján nem vonhatják ki e megállapodásokat az EUMSZ 101. és az EUMSZ 102. cikk szerinti felülvizsgálat alól.

2. Az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése alapján meg kell-e semmisíteni egy, az alapügyben szóban forgóhoz hasonló nemzetközi választottbírósági ítéletet, ha az olyan szabadalomhasznosítási szerződést érvényesít, amely annak teljes időtartama alatt forgalmi díj megfizetését írja elő, még az érintett technológiát lefedő szabadalom (a jelen ügyben az EP 177 szabadalom) visszaható hatállyal történő megsemmisítése esetén is, illetve akkor is, ha a szóban forgó technológia felhasználása nem jelent szabadalombitorlást (a jelen ügyben az US 522 és az US 140 szabadalom)?

a) Előzetes megjegyzések

73. A harmadik részítélet értelmezéséből, valamint a hasznosítási szerződésnek az egyedüli választottbíró általi értelmezéséből kitűnik, hogy a Genentech azon kötelezettségének, hogy a Hoechst és a Sanofi-Aventis számára az aktivátor technológiáját használó gyógyszerek előállítása alapján kiszámított forgalmi díjat fizessen, nem volt feltétele, hogy ez a technológia szabadalom által védett legyen, vagy ilyen maradjon. [49]

74. A harmadik részítélet szerint ugyanis a forgalmi díj megfizetésére irányuló kötelezettség megalapozásához elegendő volt a szóban forgó technológiának a hasznosítási szerződés időtartama alatt történő egyszerű felhasználása. [50]

75. E tekintetben a Bíróságnak nem feladata újból megvizsgálni és kétségbe vonni az egyedüli választottbíró által megállapított tényeket, valamint az általa a hasznosítási szerződésnek a német jog alapján alkalmazott értelmezését, amelynek értelmében ez a hasznosítási szerződés egy vagy több szabadalom megsemmisítésétől, vagy azok bitorlásának hiányától függetlenül kötelezettséget keletkeztet a díjak megfizetésére.

76. A kérdést előterjesztő bíróság továbbá csak az EUMSZ 101. cikk értelmezésével kapcsolatban tesz fel kérdést a Bíróságnak, ami haszontalanná teszi a Genentech által a Huawei Technologies ítéletre (C-170/13, EU:C:2014:2391), valamint az ezen ügyre vonatkozó indítványom [51] egyes részeire történő hivatkozást, amelyek kizárólag az EUMSZ 102. cikk értelmezésére vonatkoztak.

49 — A Bíróság írásbeli kérdéseire adott válaszaikban a Genentech, a Hoechst és a Sanofi-Aventis, valamint a francia kormány és a Bizottság úgy ítéli meg, hogy a harmadik részítélet nem érinti az EP 177 szabadalmat. A Bizottság úgy ítéli meg, hogy a két amerikai szabadalom (az US 522 és az US 140 szabadalom) sem sokkal relevánsabb a harmadik részítélet szempontjából. Úgy véli, hogy a hasznosítási szerződésre alkalmazandó joggal, tudniillik a német joggal összhangban egy hasznosítási szerződés tárgyául szolgáló szabadalom visszavonása vagy megsemmisítése nem érinti a díjak megfizetésére irányuló kötelezettséget, hozzátéve, hogy a német jog lehetővé teszi hasznosítási engedély megadását olyan technológia vonatkozásában is, amely nem esik és nem is eshet szabadalom alá. A Hoechst és a Sanofi-Aventis hangsúlyozza azt a tényt, hogy a harmadik részítéletből világosan kitűnik, hogy az egyedüli választottbíró kizárólag az Egyesült Államokban a Genentech által a Rituxan® előállításához felhasznált, a hasznosítási szerződés tárgyát képező aktivátor felhasználása alapján kötelezte a Genentechet a Sanofi számára járó díjak megfizetésére.

50 — Nem vitatott, hogy az amerikai bíróságok szerint az US 522 és az US 140 szabadalom szabadalombitorlással nem érintett. Az egyedüli választottbíró egyébiránt a harmadik részítélet 322–330. pontjában megállapította, hogy az aktivátort 1998. december 15. és 2008. október 27. között használták a Rituxan® előállításához. Lásd a jelen indítvány 16. pontját.

51 — C-170/13, EU:C:2014:2391.

b) A felek érvelése

77. A Genentech álláspontja szerint a harmadik részítéletben foglalt azon kötelezettség, hogy a szóban forgó forgalmi díjat a szabadalom megsemmisítése esetén vagy a hasznosítási engedély alá eső szabadalmat érintő szabadalombitorlás hiányában is meg kell fizetni, nemcsak a tagállamok közötti kereskedelmet érinti jelentős mértékben, de az céljánál és hatásánál fogva is a verseny korlátozását jelenti.

78. A tagállamok közötti kereskedelem érintettségét illetően a Genentech rámutat, hogy a Bizottság a MabThera® forgalomba hozatalára vonatkozóan az emberi, illetve állatgyógyászati felhasználásra szánt gyógyszerek engedélyezésére és felügyeletére vonatkozó közösségi eljárások meghatározásáról és az Európai Gyógyszerértékelő Ügynökség létrehozásáról szóló, 1993. július 22-i 2309/93/EGK tanácsi rendelet[52] alapján adott az egész Unióra vonatkozó engedélyt 1998. június 2-án. A Genentech álláspontja szerint a releváns időszakban (1998-tól 2008-ig) a „rituximab”-ot különböző tagállamokban, főleg a Németországi Szövetségi Köztársaságban, a Spanyol Királyságban, a Francia Köztársaságban, az Olasz Köztársaságban, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságában való forgalmazás céljából állította elő. Rámutat, hogy az egyedüli választottbíró által megállapított díjakat az 1998 és 2008 közötti időszakban a végtermékek nettó világszintű eladása alapján számították ki, valamint hogy tekintettel az Unión belül a releváns időszakban történt eladások nagyságrendjének jelentőségére, az egyedüli választottbíró által megállapított díjfizetési kötelezettségből fakadó versenykorlátozás közvetlenül érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.

79. A Genentech előadja továbbá, hogy versenyhátrányt szenved a piacon, mivel köteles egy olyan technológia felhasználásáért fizetni, amelyet más versenytársak szabadon és ingyen felhasználhatnak.

80. Ezen túlmenően a Genentech álláspontja szerint a Hoechst és a Sanofi-Aventis olyan tudományos és technológiai felfedezések után kapott díjazást[53] és gazdagodott így jogtalanul, amelyekhez semmilyen módon nem járultak hozzá. Úgy véli, hogy az alapügyben szóban forgó nemzetközi választottbírósági ítéletek az uniós versenyjog megsértésével felhatalmazták a Hoechstöt és a Sanofi-Aventist versenytársaik „megadóztatására”, és pénzügyi terhet helyeztek a teljes gyógyszeriparra általában, valamint a Genentechre és leányvállalataira különösen, amelyek mind Európában, mind a világ többi részén végzik tevékenységüket.

81. A szorosan vett versennyel összefüggésben a Genentech rámutat arra, hogy a Sanofi-Aventis a rendelvényre kiváltható gyógyszerekből származó bevételek alapján a második legnagyobb gyógyszeripari csoport Európában, amely több terápiás területen is részt vesz a kutatásban és fejlesztésben, valamint gyógyszerek előállításában. Hozzáteszi, hogy a Sanofi-Aventis a Roche (amely ma a Genentech 100%-os tulajdonosa) egyik fő versenytársa a kutatásra fókuszáló gyógyszeripar területén.

82. Ezzel szemben a Hoechst és a Sanofi-Aventis úgy ítéli meg, hogy a Genentech által vitatott választottbírósági ítéletek csak nagyon korlátozott kapcsolatban vannak az Unióval.

83. Rámutatnak továbbá arra is, hogy a Genentech által megfizetendő díjak forrása nem valamilyen európai szabadalom, valamint hogy a vitatott nemzetközi választottbírósági ítéleteknek semmilyen hatása nem volt a Genentech eladásaira. Hozzáteszik azt is, hogy az egyedüli választottbíró kizárólag arról a kérdésről döntött, hogy a Genentech köteles-e a hasznosítási szerződésben foglalt díjakat a

52 — HL L 214., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 12. kötet, 151. o.

53 — 2013. október 3-i végzésével a cour d’appel de Paris (párizsi fellebbviteli bíróság) végrehajthatóvá nyilvánította a harmadik részítéletet, a végső ítéletet és a kiegészítést. Az azokban foglalt kötelezéseket tehát végre kellett hajtani.

szerződés alapján megfizetni, valamint hogy a Hoechst és a Sanofi-Aventis számára a végső ítéletben megállapított díjakat a Rituxan® világszintű eladásai alapján számították ki, amelynek csak 17%-a érinti az Uniót, ami az 1998-tól 2008-ig terjedő szóban forgó időszakban hozzávetőleg 18 millió eurónak felel meg.

c) Értékelés

84. A tagállamok közötti kereskedelem érintettségének értékelését illetően csatlakozom a Bizottságnak a Bíróság írásbeli kérdéseire adott válaszaiban foglalt észrevételeihez, amelyek szerint a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a szóban forgó piac jellegzetességeire tekintettel elegendő fokú-e a valószínűsége annak, hogy a végső ítéletet követően a hasznosítási szerződés értelmében a díjak megfizetésének kötelezettsége közvetlen vagy közvetett, tényleges vagy potenciális hatást gyakorol a tagállamok közötti kereskedelmi forgalomra, valamint hogy ez a hatás nem jelentéktelen.[54]

85. A verseny korlátozását illetően itt nem azt a kérdést kell feltenni, hogy a Genentech kereskedelmi szempontból hátrányosabb helyzetbe került-e az egyedüli választottbírónak a hasznosítási szerződésre vonatkozó értelmezése következtében, vagy hogy a visszatekintés (kétségtelen) előnyével ez a vállalkozás nem kötött volna ilyen szerződést.[55] Az EUMSZ 101. cikk célja nem általánosságban szabályozni a vállalkozások közötti kereskedelmi kapcsolatokat, hanem az csupán bizonyos típusú, vállalkozások közötti olyan megállapodások tilalmára korlátozódik, amelyek hatással lehetnek a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelyeknek célja vagy hatása a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.

86. Egyébiránt Ottung-ítéletében (320/87, EU:C:1989:195) a Bíróság már vizsgált a versenyjog fényében olyan szerződéses kötelezettséget, amelynek értelmében egy szabadalom alá eső találmányra vonatkozó engedély jogosultjának időkorlátozás nélkül, tehát a szabadalom lejártát követően is díjat kellett fizetnie.

87. Ítéletének 11. és 12. pontjában a Bíróság kimondta:

„Nem zárható ki, hogy egy hasznosítási szerződés díjfizetési kötelezettséget keletkeztető kikötése *nem egy szabadalomból, hanem más forrásból ered*. Egy ilyen kikötés ugyanis inkább a hasznosítási szerződés által biztosított felhasználási lehetőségek értékén alapuló, *kereskedelmi jellegű döntésből* fakadhat […]

54 — A Bizottság álláspontja szerint bizonyos tényezők arra utalnak, hogy a szóban forgó díj megfizetésére irányuló kötelezettségnek lehet ilyen hatása. „Először is a hasznosítási szerződés földrajzi hatálya az egész világra kiterjed, így magában foglalja az egész Európai Uniót […]. Másodszor a hasznosítási szerződés olyan technológiát érint, amelyet a[z egyedüli] választottbíró álláspontja szerint felhasználtak a rituximab, az Unióban forgalmazott MabThera® gyógyszer aktív összetevőjének előállításához. Harmadszor a MabThera® forgalomba hozatalára a[…] [2309/93/EGK rendelet] 3. [c]ikkével összhangban adtak engedélyt. Negyedszer a Genentech, úgy tűnik, hogy legalább Németországban, Franciaországban és Olaszországban forgalmazta a MabThera®-t. Ötödször úgy tűnik, hogy a Sanofi és [a Genentech, amely jelenleg a Roche-csoport része] jelentős versenytársak a gyógyszeripari kutatás területén, és potenciális versenytársak különösen a Rituxan® (és a MabThera®) felhasználási területén. Hatodszor a díjfizetési kötelezettség súlyosbíthatja a Genentech előállítási költségeit, és annak hatásaként a létező termékek és technológiák piacán, különösen a MabThera® felhasználási területén csökkenhet a verseny. Hetedszer úgy tűnik, hogy a Rituxan® és a MabThera® több mint egy milliárd euró összegű forgalmat keletkeztet, amely alapján »blockbuster« gyógyszernek tekinthetők”.

55 — Amint a Hoechst és a Sanofi-Aventis a Bíróság írásbeli kérdéseire adott válaszaikban rámutattak, „önmagában az a tény, hogy a szerződésben kikötött, a hasznosítási szerződés alkalmazása alapján járó díjak megfizetése adott esetben pénzügyi terhet jelenthet a hasznosítónak, a jelen ügyben a Genentechnek, nem elegendő ahhoz, hogy az versenykorlátozást valósítson meg. Egy ilyen teher egyszerűen a hasznosítási szerződés kereskedelmi természetét mutatja, amelyet azonos erővel rendelkező és teljes mértékben körültekintő kereskedelmi vállalkozások kötöttek egymással, és amely, mint bármely kereskedelmi megállapodás, a felek egyikének előzetes elképzeléseihez képest kereskedelmi értelemben kevésbé előnyösnek bizonyulhat.”

Abban az esetben, ha a díjfizetési kötelezettséget határozatlan időtartamra kötötték ki, és így előadják, hogy az a kötelezettet a szóban forgó szabadalom érvényességi idejének lejártát követően is köti, felmerül a kérdés, hogy a hasznosítási szerződés gazdasági és jogi összefüggéseire tekintettel a díjfizetési kötelezettség fennmaradása a [101.] cikk (1) bekezdése értelmében a verseny korlátozásának minősülhet-e”[56].

88. A Bíróság álláspontja szerint a szóban forgó kötelezettség akkor sértheti az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését, ha az vagy nem ad lehetőséget a hasznosító számára észszerű felmondási idővel a szerződés felmondására, vagy a felmondást követően is korlátozni kívánja a hasznosító cselekvési szabadságát.[57]

89. Bár igaz, hogy ez az ítélet az alapügytől némileg eltérő gazdasági és jogi körülményekre vonatkozott[58], úgy vélem, hogy ez az ítélkezési gyakorlat analógia útján a jelen ügyre is alkalmazható.

90. A harmadik részítélet megerősíti azt a tényt, hogy a Genentech díjfizetési kötelezettsége nem az érvényes szabadalmak által védett technológia felhasználásából fakadt, hanem kizárólag a szóban forgó hasznosítási szerződésből.[59] Az egyedüli választottbírónak a német jog alkalmazásával a hasznosítási szerződésre vonatkozó értelmezéséből világosan kiderül, hogy e szerződés kereskedelmi célja az volt, hogy a Genentech számára a szóban forgó aktivátor felhasználását szabadalmi jogviták kockázata nélkül tegye lehetővé. Tekintettel arra, hogy az aktivátor más felhasználóival szemben, akik nem kötöttek ilyen hasznosítási szerződést a Hoechsttel és a Sanofi-Aventisszel, a Genentech a hasznosítási szerződés időtartama alatt valóban részesült ennek az „átmeneti nyugalomnak”[60] az előnyeiből, az e szerződés értelmében a Genentech által az aktivátor használatáért megfizetendő díjakat a szóban forgó szabadalmak szabadalombitorlásának hiánya vagy azok megsemmisítése esetén sem lehetett visszakövetelni.

91. Ezen túlmenően a díjfizetési kötelezettség csak e hasznosítási szerződés érvényességének időtartama alatt állt fenn, a Genentech pedig szabadon felmondhatta azt nagyon rövid, két hónapos felmondási idővel.[61] A hasznosítási szerződés felmondásától kezdve tehát a Genentech pontosan ugyanabban a helyzetben volt, mint a szóban forgó aktivátor valamennyi más felhasználója.[62]

56 — Kiemelés tőlem.

57 — Lásd: Ottung-ítélet (320/87, EU:C:1989:195, 13. pont). A Genentech úgy ítéli meg, hogy a Bizottság az [EUMSZ 101. cikk] alkalmazására vonatkozó eljárásról szóló, 1975. december 2-i határozatában (IV/26.949 – AOIP/Beyrard) (HL L 6., 8. o.) „kimondta, hogy versenykorlátozás valósul meg, ha egy szabadalomra vonatkozó hasznosítási szerződés »az engedélyező számára járó díj megfizetését tartalmazza anélkül, hogy az engedélyező szabadalmait felhasználnák«. A Bizottság álláspontja szerint […] a hasznosítási szerződés ilyen kikötése »összeegyeztethetetlen a [101.] cikk (1) bekezdésével is, csakúgy, mint a *szabadalom lejártát követő* díjfizetési kötelezettség«” (kiemelés tőlem). A Genentech észrevételei egy olyan kikötésre vonatkoznak, amely a szerződésben foglalt termékeknek a hasznosítást engedélyező szabadalmainak felhasználása nélkül történő előállítása esetén kötelezi a hasznosítót díj megfizetésére. Ebben a határozatban a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a kikötésnek versenykorlátozó hatása van, mivel az a hasznosítást engedélyező szabadalmainak felhasználása hiányában írt elő részére történő díjfizetést. E tekintetben úgy ítélte meg, hogy ez a kikötés, csakúgy, mint az a másik kikötés, amely egy szabadalom lejártát követően írt elő díjfizetési kötelezettséget, összeegyeztethetetlen az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésével. Fontos megjegyezni, hogy a Bizottság, csakúgy, mint Ottung-ítéletének (320/87, EU:C:1989:195) 13. pontjában a Bíróság, hangsúlyozta, hogy „[e]gy szabadalom lejártát követő díjfizetési kötelezettség […] a [101.] cikk megsértésének […] minősül, *mivel a szerződés nem teszi lehetővé a hasznosító számára a szerződés megszüntetését*” (kiemelés tőlem).

58 — A jelen ügy szabadalmak megsemmisítésére vagy azok bitorlásának hiánya esetére vonatkozik, míg az Ottung-ítélet (320/87, EU:C:1989:195) alapjául szolgáló ügyben szabadalmak lejártáról volt szó.

59 — A Hoechst és a Sanofi-Aventis rámutat arra, hogy több tagállam nemzeti joga is úgy rendelkezik, hogy egy szabadalom megsemmisítése esetén a hasznosítónak joga van a jövőre nézve felhagyni a díj megfizetésével, ezzel szemben ugyanakkor nem követelheti a már megfizetett díjak visszatérítését.

60 — Lásd a harmadik részítélet 315. pontját.

61 — Az Ottung-ítélet (320/87, EU:C:1989:195) alapjául szolgáló ügyben minden év október 1-jén lejáró hat hónapos felmondási idő volt kikötve.

62 — Ezzel szemben, amint arra a Bizottság észrevételeiben rámutat, „a díjfizetési kötelezettségnek a szerződés észszerű felmondási idővel történő felmondásának lehetősége nélküli folytonossága gazdasági indok nélkül tenné még súlyosabbá a hasznosító előállítási költségeit, és ennek eredményeként csökkentené a létező termékek és technológiák piacán a versenyt, és eltántorítaná a hasznosítót attól, hogy befektetéseket eszközöljön technológiájának fejlesztésébe és javításába”.

92. Rá kívánok továbbá mutatni arra a tényre is, hogy a Genentech cselekvési szabadsága a felmondást követően semmilyen módon nem volt korlátozva, nem kötötte olyan kikötés, amely tiltotta volna számára a szóban forgó szabadalmak érvényességének vagy bitorlásának vitatását. Egyébiránt a hasznosítási szerződés felmondását követően utóbbi a szabadalmak megsemmisítése érdekében el is járt a United States District Court for the Northern District of California (az Egyesült Államok észak-kaliforniai kerületi szövetségi bírósága) előtt.

93. A Genentech mindazonáltal úgy véli, hogy a Windsurfing International kontra Bizottság ítéletből (193/83, EU:C:1986:75) az következik, hogy megvalósul az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének megsértése, ha a szabadalomhoz kapcsolódó engedély jogosultja egy, nem a szabadalom alá eső termék nettó eladási ára alapján kiszámított díjat köteles fizetni.

94. Ebben az ítéletben a Bíróság azt mondta ki, hogy főszabály szerint a díjaknak egy teljesen felszerelt szörf nettó eladási ára alapján történő kiszámítása korlátozza a versenyt a szabadalom alá nem eső szörfdeszkák területén.[63] E tekintetben a Bíróság ezen ítélet 65. pontjában megállapította, hogy mind a külön vitorlázatra, mind a külön szörfdeszkákra van kereslet.

95. Mindazonáltal ezen ítéletben a szabadalom jogosultja a szóban forgó kikötés útján, az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése e) pontjának megsértésével a szerződés megkötését olyan kiegészítő kötelezettségeknek[64] a másik fél részéről történő vállalásától tette függővé, amelyek sem természetüknél fogva, sem a kereskedelmi szokások szerint nem tartoztak a szerződés tárgyához. Márpedig az alapügyben semmi nem utal arra, hogy a harmadik részítélet végrehajtásának eredményeként olyan kötelezettségek hárulnának a Genentechre, amelyek természetüknél fogva vagy a kereskedelmi szokások szerint nem tartoznának a hasznosítási szerződés tárgyához.

96. Az egyedüli választottbíró álláspontja szerint ugyanis a hasznosítási szerződés kereskedelmi célja a szabadalmi jogviták elkerülése volt, következésképpen a díjak kiszámítása teljesen független volt a végtermékre vonatkozó érvényes szabadalom meglététől vagy annak hiányától.

97. Következésképpen álláspontom szerint az EUMSZ 101. cikk nem zárja ki az olyan hasznosítási szerződésnek a valamely technológiára vonatkozó szabadalmak megsemmisítése vagy szabadalombitorlás hiánya esetén történő érvényesítését, amely díjfizetési kötelezettséget ír elő a hasznosító számára pusztán az engedély alá eső szabadalmak oltalmából eredő jogok hasznosítása alapján, ha egyrészt e szerződés kereskedelmi célja, hogy szabadalmi jogviták elkerülése mellett lehetővé tegye a hasznosító számára a szóban forgó technológia felhasználását, és másrészt a hasznosító a hasznosítási szerződést még megsemmisítés esetén vagy szabadalombitorlás hiánya esetén is észszerű felmondási idővel felmondhatja.

3. A technológiaátadásra vonatkozó mentesítési rendeletek alkalmazhatóságáról

98. A Genentech, a Hoechst, a Sanofi-Aventis, a holland kormány és a Bizottság észrevételeket nyújtottak be az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 2014. március 21-i 316/2014/EU bizottsági rendelet[65] rendelkezéseinek alkalmazásával kapcsolatban.

63 — Lásd: Windsurfing International kontra Bizottság ítélet (193/83, EU:C:1986:75, 67. pont).

64 — A hasznosítási szerződés szóban forgó kikötése a hasznosítókat egy szörf kizárólag a vitorlarészre vonatkozó szabadalom alá eső vitorlarészének előállításáért egy teljesen felszerelt, a vitorlarészből és egy szörfdeszkából álló szörf eladási ára alapján kiszámított díj megfizetésére kötelezte, miközben a szörfdeszka nem esett a szabadalom alá.

65 — HL L 93., 17. o.

99. A francia kormány ezzel szemben úgy véli, hogy mivel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés a hasznosítási szerződésnek az 1998. december 15. és 2008. október 27. közötti időszakban történő végrehajtására vonatkozik, az [EUMSZ 101.] cikk (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 1996. január 31-i 240/96/EK bizottsági rendeletet [66], valamint a 772/2004 rendeletet kell a szóban forgó időszakra alkalmazni.

100. Álláspontom szerint a jelen ügyre nézve nem indokolt e három, úgynevezett „mentesítési" rendelet alkalmazhatóságának vizsgálata.

101. Túl azon a tényen, hogy a Bíróság nem rendelkezik elegendő adattal egy ilyen elemzés elvégzéséhez, az felesleges is lenne, mivel úgy vélem, hogy az Ottung-ítélettel (320/87, EU:C:1989:195) összhangban az EUMSZ 101. cikk (1) és (2) bekezdése alapján nem kell megsemmisíteni a harmadik részítéletet. Rá kívánok mutatni, hogy ezek a mentesítési rendeletek [67] az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdését a technológiaátadási megállapodások olyan csoportjaira alkalmazzák, amelyekben csak két vállalkozás vesz részt, és olyan, ezekhez kapcsolódó összehangolt magatartásokra, *amelyek az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartoznak*.

102. A teljesség kedvéért úgy vélem, hogy nem lehet helyt adni a Genentech azon észrevételeinek, amelyek szerint a harmadik részítélet alapján őt terhelő, a MabThera® teljes eladásain alapuló díjfizetési kötelezettség a 316/2014 rendelet 4. cikke (1) bekezdésének a) és d) pontja alapján különösen súlyos korlátozásnak minősül.

103. Nem tűnik ki ugyanis a Bíróság előtti ügyiratból, hogy a hasznosítási szerződés és a harmadik részítélet célja vagy hatása egyrészt a Genentech azon képességének korlátozása lenne, hogy harmadik felek számára történő értékesítés során meghatározza saját árait [68], vagy másrészt azon képességének korlátozása lenne, hogy „a saját technológiai jogait hasznosítsa", vagy hogy „kutatást-fejlesztést végezzen" [69].

VI – **Végkövetkeztetések**

104. Következésképpen azt javasolom, hogy a cour d'appel de Paris (párizsi fellebbviteli bíróság) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre a Bíróság a következő választ adja:

Az EUMSZ 101. cikk alapján valamely technológiára vonatkozó szabadalmak megsemmisítése esetén vagy szabadalombitorlás hiánya esetén nem kell megsemmisíteni az olyan hasznosítási szerződést érvényesítő nemzetközi választottbírósági ítéletet, amely díjfizetési kötelezettséget ír elő a hasznosító számára pusztán az engedély alá eső szabadalmak oltalmából eredő jogok hasznosítása alapján, ha e szerződés kereskedelmi célja, hogy szabadalmi jogviták elkerülése mellett lehetővé tegye a hasznosító számára a szóban forgó technológia felhasználását, feltéve hogy a hasznosító a hasznosítási szerződést ésszerű felmondási idővel felmondhatja, a szabadalmak érvényességét vagy az azokkal kapcsolatos szabadalombitorlást vitathatja, valamint a felmondást követően megőrzi cselekvési szabadságát.

66 — HL L 31., 2. o.

67 — A szóban forgó három rendelet mindegyikének jogalapja a 19/65 rendelet.

68 — Lásd a 316/2014 rendelet 4. cikke (1) bekezdésének a) pontját. Lásd ebben az értelemben az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének a) pontját.

69 — Lásd a 316/2014 rendelet 4. cikke (1) bekezdésének d) pontját. Lásd ebben az értelemben az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének b) pontját.